

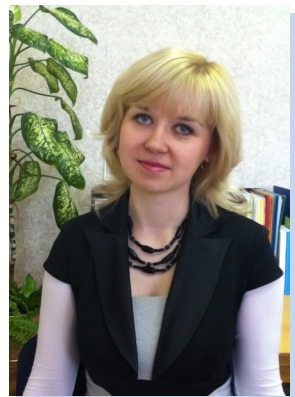
Регейло Ірина Юріївна —

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-організаційного відділу апарату Президії Національної академії педагогічних наук України. Коло наукових інтересів: дослідження проблем підготовки фахівців вищої кваліфікації через аспірантуру і докторантуру та присудження наукових ступенів в Україні (XX – початок XXI століття) та за кордоном.

Базелюк Наталія Валеріївна —

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник науково-організаційного відділу апарату Президії Національної академії педагогічних наук України. Коло наукових інтересів: науково-дослідницька робота майбутніх учителів, дослідницько-базована педагогічна освіта в університетах Фінляндії, магістерська підготовка в європейському освітньо-науковому просторі.

УДК 378.2

ОСВІТНЯ СКЛАДОВА ОСВІТНЬО-НАУКОВИХ ПРОГРАМ ДОКТОРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ФІНЛЯНДІЇ

У статті розглядається докторська підготовка у галузі освітніх наук в університетах Фінляндії. Визначено основні чинники: освітньої складової освітньо-наукових програм докторської підготовки: децентралізація; нормативно-правове забезпечення; наявність різноманітних організаційних форм докторських програм та індивідуальної роботи здобувача; чітке визначення змісту освітньої складової докторських програм; оцінювання навчальних досягнень докторантів; функціонування міжуніверситетських докторських програм.

Ключові слова: докторська підготовка; освітня складова; освітньо-наукові програми; здобувач ступеня PhD.

Одним із завдань реформування третього (освітньо-наукового) рівня відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [2] є його інтеграція в Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір. З цією метою розвиток докторських програм має відбуватися з урахуванням кращого досвіду європейських практик. Саме тому привертає увагу підготовка здобувачів ступеня PhD в європейських країнах,

зокрема у Фінляндії. Такий вибір зумовлений тим, що, з одного боку, Фінляндія належить до групи північних європейських країн, які демонструють високі досягнення в освіті, дослідженнях і розробках, розвитку людського потенціалу [7, с. 171], і фінські університети входять у топ-100 найвпливовіших світових брендів вищих навчальних закладів, згідно з рейтингом «Таймс» [28], а з іншого – є найменш дослідженою у вітчизняному науковому просторі.

Науковий дискурс англomовних джерел дає підстави визначити основні напрями досліджень фінських учених: проблеми докторської підготовки (С. Агола (S. Ahola) [8; 18], С. Саарі (S. Saari) [19], О. Ківінен (O. Kivinen) [21] та її особливості в галузі освіти (Й. Лавонен (J. Lavonen) [22], Е. Легтінен (E. Lehtinen) [23]). Різні аспекти компаративного аналізу докторської освіти в зарубіжних країнах розкрито в працях вітчизняних науковців: В. Лугового [4], Л. Лобанової [3], О. Поживілової [5], І. Регейло [6], Ж. Таланової [7]. Проблемама дослідницької підготовки у Фінляндії присвячені роботи Н. Базелюк (на магістерському рівні) [1] та Ж. Таланової (на докторському рівні) [7]. Однак зазначимо, що особливості докторських програм як самостійне педагогічне дослідження висвітлене недостатньо.

Метою статті є визначення основних лийників освітньої складової освітньо-наукових програм докторської підготовки у галузі освітніх наук в університетах Фінляндії на підставі аналізу докторської освіти.

Насамперед, доцільно звернути увагу на умови функціонування наукової сфери та вищої освіти зазначеної країни. У першому десятиріччі XXI ст. Фінляндія (населення – 5,3 млн осіб) за індексом людського розвитку стабільно займала провідні позиції (12–15 місце) серед 182 країн [7]. На освіту щорічно витрачалося 5,8–6,4 % ВВП, у тому числі 1,7–2,0 % – на вищу школу. Найкращі світові показники зберігалися у Фінляндії щодо фінансування сфери наукових досліджень і розробок, на які витрачалося 3,5 % ВВП (в Україні – 0,47 %, у світі – 2,3 %), у розрахунку на 1 млн населення працювало 7,8 тис. дослідників, в Україні – 3,2 тис. (для порівняння: у 30 країнах ОЕСР – відповідно 1,8 % ВВП (по ОЕСР у цілому – 2,4 %) та 3,2 тис. дослідників) [7, с. 171–172].

Сучасна система вищої освіти у Фінляндії складається з двох взаємодоповнюючих секторів: академічних університетів (universities), яких налічується 14, і професійних вищих навчальних закладів – «політехніків» (polytechnics), чисельність яких становить 24 заклади [12].

На третьому циклі вищої освіти фінські університети пропонують програми підготовки за різними організаційними формами – на індивідуальній основі, за структурованими програмами, у докторських школах. Традиційна індивідуальна підготовка здійснюється в університетах шляхом проведення досліджень без відриву від основної роботи, коли кандидат суміща свою професійну діяльність і підготовку дисертації, що не передбачає обов'язкової навчальної частини. Структуровані програми підготовки здобувачів ступеня PhD побудовані за навчальним планом у межах університетських кафедр відповідного профілю, що включає навчальну та дослідницьку складові. Докторські (дослідницькі) школи створюються в університетах як адміністративно незалежні навчальні заклади, що здійснюють організаційне, навчально-методичне забезпечення програм третього циклу вищої освіти за різними науковими напрямками та використовують наявний науково-педагогічний і дослідницько-інноваційний потенціал університету [7, с. 67–68].

Висвітлюючи особливості освітньо-наукових програм з підготовки здобувачів ступеня PhD, заслуговує на увагу, насамперед, їх нормативно-правове забезпечення.

Так, докторську підготовку регламентує Постанова Уряду Фінляндії про університетські ступені (794/2004), згідно з якою для отримання докторського ступеня студент повинен: пройти необхідне навчання; продемонструвати незалежне і критичне мислення з галузі дослідження; написати докторську дисертацію і публічно її захистити [15, с. 7–8].

Оскільки в Постанові визначено лише загальні цілі докторської підготовки, то першим кроком на шляху вдосконалення докторської освіти було замовлення Фінської ради з оцінювання якості вищої освіти у 2006 р. щодо підготовки доповіді на тему «Підготовка докторів філософії (PhD) і суспільство знань. Оцінювання докторської освіти у Фінляндії» [23] за участю фахівців із США (D. D. Dill і S. K. Mitra), Данії (H. S. Jensen), Німеччини (T. Mäkelä), Великої Британії (M Ritter).

Другий крок полягав у прийнятті нової редакції Закону Фінляндії про університети (558/2009) [29]. У Законі виокремлено післядипломні ступені (postgraduate degrees) у структурі університетських ступенів, вимоги щодо попередньої освіти для навчання на отримання цих ступенів та розширено коло повноважень і можливостей університетів та їх структурних підрозділів щодо освіти, у т. ч. докторської. Національними рекомендаціями з розвитку докторської підготовки (2011 р.) університетам запропоновано «запровадити системне навчання докторатів в усіх докторських програмах, включаючи освоєння універсальних вмінь (transferable skills), теоретичну та дослідницьку підготовку» [25, с. 9].

Наступним кроком щодо модернізації докторської освіти було скасування у 2012 р. Міністерством освіти та культури фінської мережної (network-type) системи докторської підготовки та спрямування ресурсів безпосередньо в університети [11; 12]. Університети оновили структуру докторської підготовки, зробивши програми більш прозорими, чітко спланованими і контрольованими з обґрунтованою тривалістю та цілями, які відповідають потребам ринку праці. Згідно з новою системою всі докторанти належать до докторської школи свого університету та певної докторської програми.

Стосовно терміну підготовки, то тривалість докторських програм законодавчо не регламентовано, однак більшість програм розраховано на чотири роки денного навчання [11; 12].

Вимоги щодо обсягу та змісту освітньої складової освітньо-професійної програми підготовки доктора філософії визначені нормативно-правовими актами університетського рівня [24; 27] та рівня структурного підрозділу університету: докторської школи [17] або факультету [26]. Так, обсяг освітньої складової коливається від 30 до 80 кредитів ECTS, залежно від університету та докторської школи [10; 16; 31; 34; 35; 38; 40; 41].

Щодо змісту освітньої складової докторських програм, то вона складається з таких частин: методологія дослідження, філософія, предметна підготовка та курси з організації науково-дослідної роботи, а також докторанти беруть участь у наукових семінарах і конференціях, у тому числі за кордоном [22, с. 1]. Наповнення освітньої складової може відрізнятися як між університетами, так і в межах одного університету. Розглянемо детальніше особливості освітньої складової докторських програм у галузі освітніх наук у фінських університетах.

Підготовка докторів філософії у галузі освіти здійснюється у восьми класичних університетах країни: Гельсінському університеті, Східно-фінському університеті, Університеті Ювяскюля, Лапландському університеті, Університеті Оулу, Університеті Тампере, Університеті Турку, Університеті «Академія Обу» [15, с. 15]. Загальна чисельність здобувачів ступеня PhD у 2014 р. в університетах становила 18 450 осіб, з них 4 038 осіб з галузі гуманітарних та освітніх наук; закінчили докторську підготовку –

відповідно 1 869 осіб і 303 особи; на підготовку докторів філософії до університетів вступило усього 1 651 особа і 351 особа в галузі гуманітарних та освітніх наук [30]. Кожен із зазначених вище університетів має свою докторську школу, яка включає одну-дві докторські програми в галузі освіти [10; 16; 31; 34; 35; 38; 40; 41].

Факультет поведінкових наук *Гельсінського університету* координує докторську програму, що належать до Докторської школи гуманітарних і соціальних наук, «Школа, освіта, суспільство і культура» (Doctoral Programme of School, Education, Society and Culture – SEDUCE). Її освітня складова (60–80 кредитів) передбачає: предметну підготовку (40–60 кредитів) і загальну підготовку (20 кредитів) [34].

Підготовка докторантів проводиться науково-педагогічними кадрами факультету, інших факультетів університету, докторських шкіл, із залученням іноземних учених шляхом відвідування лекційних і семінарських занять, вивчення книг, написання есе, участі у конференціях, проходження міжнародних курсів або інших методів, які погоджені з науковим керівником [34].

Докторську програму факультету розроблено за такими напрямками: організація процесу дослідження та наукового керівництва; побудова наукового знання; наукова комунікація та публікації; етика дослідника; предметна підготовка [33; 34].

З-поміж тематики курсів доцільно виділити: «Наукове письмо», «Кар'єра доктора філософії», «Фінансування науки», «Глобальна та Європейська політика у сфері освіти», «Порівняльна та міжнародна освіта», «Навчання і розвиток: соціальна взаємодія», «Англомовний рукопис і підготовка грантової пропозиції», «Основи статистичного програмування», «Методи наукового дослідження в педагогіці», «Atlas.ti як засіб кількісного аналізу результатів дослідження», «Написання наукових статей для міжнародних педагогічних журналів», а також курси, присвячені окремим методам наукового дослідження (спостереження, інтерв'ю, контент-аналіз, ситуативний аналіз, підтверджуючий факторний аналіз, змішані методи, статистичні методи та ін.) обсягом 1–5 кредитів ECTS [33].

Зокрема, метою курсу «Наукове письмо» (2 кредити) є удосконалення вмінь наукового письма англійською мовою: питання стилю; чіткість та формальні вимоги (структура абзацу, головні речення, переходи між абзацами тощо); посилання, рисунки і таблиці; етапи підготовки наукової публікації; вимоги щодо її формату; процес публікації (робота із зауваженнями і спілкування з редакцією видання) [33].

Курс «Кар'єра Доктора філософії» (2 кредити) спрямовано на формування вмінь планування власної кар'єри та пошуку нової роботи [33].

Упродовж курсу «Фінансування науки» (2 кредити) докторанти дізнаються про написання успішної пропозиції щодо фінансування дослідження; про професії з точки зору фінансової перспективи; соціальний ефект; сучасні тенденції фінансування науки; фінансові установи та інструменти на різних етапах кар'єри тощо [33].

Під час вивчення курсу «Глобальна та Європейська політика у сфері освіти» (5 кредитів) докторантам також пропонується подискутувати та поспілкуватися з науковими співробітниками і студентами з різних частин Європи [33].

Науковий керівник затверджує наповнення освітньої складової, які прописуються в індивідуальному плані роботи. Докторант не може виходити на захист без завершення освітньої частини докторської програми [26, с. 2].

Оцінювання навчальних досягнень докторантів відбувається переважно за шкалою «зараховано/не зараховано» [26, с. 5].

Схожі наприкладі простежуються в програмах докторської підготовки у галузі освітніх наук *Східно-фінського Університету*, що охоплюють такі предмети: «Фінансування», «Вступ до філософії науки», «Вступ до прав нематеріальної власності», «Медіа комунікації», «Змішані методи наукових досліджень у педагогічних науках», «Перспективи феноменології та герменевтики», «Можливості кар'єри після докторантури», «Наукова етика», «Наукова думка та історія науки», «Системне мислення у педагогічних науках», «Кількісні методи наукового дослідження», «Наукове письмо», «Програма Atlas.ti», «Англомовна конференція» тощо обсягом 1–5 кредитів [32]. Зокрема, упродовж усного комунікаційного курсу «Англомовна конференція» (3 кредити) докторанти засвоюють і практикують вміння ефективної презентації та ведення дискусії у контексті своєї дисципліни, пізнають як краще донести інформацію слухачу. Вони аналізують, готують, отримують відповідну реакцію на перший варіант виступу, на завершення роблять PowerPoint презентацію на конференцію, яка організовується учасниками наприкінці курсу. Докторанти навчаються ставити і відповідати на запитання на основі тез доповідей. Виступи записуються на відео, а потім спільно обговорюються. Учасники також практикують вести секцію та представляти доповідачів на пленарному засіданні. Інші матеріали курсу включають стендові доповіді та листування з організаторами конференції. Загальна тривалість курсу – 81 година, з них максимум 36 – аудиторних [32].

Навчальними результатами освітньої складової докторських програм факультету освіти в *Університеті Юваскюля* є:

1. Профільні/предметні вміння: ознайомлення з власною науковою галуззю та знання загальної теорії науки.

2. Дослідницькі вміння: незалежне та критичне мислення, етична відповідальність, інноваційність. Цей блок охоплює: методологію науково-дослідної роботи (якісні та кількісні методи наукового дослідження, статистичні методи, програмне забезпечення з аналізу даних); опублікування (публікація дисертації, публікація результатів дослідження, видимість дослідження); етику дослідника (проведення дослідження, етичні питання публікації, етичні питання у дослідженні людини); управління науково-дослідним проектом (збір та обробка даних, підготовка фінансової пропозиції, проектний менеджмент, наукові договори та права інтелектуальної власності, комерціалізація наукових результатів).

3. Комунікативні вміння: академічне письмо та комунікація, компетентність взаємодії, мовні вміння, міжнародний вимір, медіавміння, вміння презентації.

4. Викладацькі та управлінські вміння: педагогічні вміння (досвід викладання і керівництва, кваліфікації), лідерські вміння, діяльність, спрямована на забезпечення якості та розвитку [35; 36].

На початку докторської підготовки, під час розробки індивідуального плану роботи здобувачі зобов'язані засвоїти англомовний (веб-базований) курс «Орієнтаційний курс для докторантів/Перші вміння для докторанта/Починаючи навчання в докторантурі» (2 кредити), який можна пройти у будь-який зручний для здобувача час [37, с. 6].

Особливо актуальною для формування докторських програм в Україні є практика нарахування кредитів у цьому Університеті. Так, у комунікативному блоці нараховується 1–1,5 кредиту ECTS – якщо докторант перший автор у статті, опублікованій за підсумками виступу на конференції; 0,5 кредиту ECTS – один з авторів статті за підсумками виступу на конференції; 1 кредит ECTS за постер не фінською мовою; 0,5 кредиту ECTS за постер фінською мовою. З профільного блоку – 2 кредити ECTS за презента-

цію статті на міжнародній науковій конференції з професурною рецензування, поданих матеріалів; 1 кредит ECTS за презентацію статті на національній науковій конференції; 0,5 кредиту ECTS за головування або координування симпозіуму чи семінару на національній або міжнародній науковій конференції; 0,5 кредиту ECTS (до 4 кредитів ECTS) за наукову презентацію громадськості з теми дослідження. У межах дослідницького блоку можна отримати: до 3 кредитів ECTS за роботу дослідником або асистентом у проекті з галузі близької до теми дисертації; 0,5 кредиту ECTS за участь у плануванні нових наукових проектів; до 2 кредитів ECTS за фахові завдання з теми дисертації, такі як викладання на поглибленому рівні методичного курсу (не враховуючи викладацьку практику докторантів) [37, с. 7–8].

Для освоєння онлайн-курсу «Теорія науки» (3–5 кредитів ECTS) докторант має переглянути всі запропоновані відео, виконати відповідні завдання, заповнити портфоліо та надіслати його автору курсу. Для отримання п'яти кредитів ECTS необхідно виступити з презентацією на семінарі, який організовується в межах курсу. Зміст курсу: наука проти псевдонауки; знання, правда та сприйняття; поняття і визначення; обумовленість і закони; теорії і моделі; наукові висновки і пояснення; вимірювання та експерименти; значення і розуміння; кількісні, якісні та змішані методи; вагомість і надійність; науковий світогляд [36].

В *Університеті Тампере* запроваджена наступна модель навчання докторантів: спеціалізована предметна підготовка, організована предметними школами і їх докторськими програмами, та спільне навчання всіх докторантів, організоване Докторською школою Університету [14, с. 6].

Висвітлюючи спільне докторське навчання, варто зазначити, що курси з наукової етики, дослідницьких і загальних вмінь, мовних, комунікаційних і медіавмінь, а також викладацьких і управлінських вмінь доступні на щорічній основі. Особлива увага приділяється викладанню англійською мовою. Портфоліо курсів (25–30 курсів) поділяється на три групи:

1. Вступ до наукового мислення: «Організаційний день для докторантів», «Наукова аргументація та дедукція», «Філософія науки», «Етика дослідника».

2. Методологічна підготовка: «Змішані методи наукового дослідження», «Обґрунтована теорія», «Аналіз текстів та документів», «Методології візуальних досліджень», «Використання та аналіз інтерв'ю», «Загублене при перекладі? Іноземні мови в якісному дослідженні», «Етнографія», «Використання Atlas.ti та іншого аналітичного програмного забезпечення», «Контент-аналіз» тощо.

3. Дослідницька та загальна підготовка: «Планування, здійснення та завершення докторської дисертації», «Написання успішної проектної заявки», «Наукове письмо», «Науковий виступ», «Написання та публікація статті в науковому журналі», «Управлінські та викладацькі вміння», «Абетка наукової комунікації» тощо [20; 40]. Зокрема, курс «Науковий виступ» (2 кредити ECTS) читається для двох груп (по 11 осіб максимум) упродовж двох навчальних днів. Робота першого дня (з 9 до 16 год з перервами, разом для двох груп) побудована навколо структури англійського виступу, порад щодо вступу і висновків, питань мовної презентації, підготовки та використання наочних матеріалів, відпрацювання інтерактивної частини конференції «запитання-відповіді». Інший день (з 9 до 16 год з перервами, окремо для кожної групи) передбачає практичні заняття з індивідуальними виступами та їх оцінюванням у сприятливій, позитивній манері, приділяючи увагу мові тіла та наочним матеріалам [40].

Післядипломна школа *Університету Турку* відповідає за загальну підготовку докторантів, яка також охоплює курси з публікації наукових результатів, написання дисертації та спільні семінари. Профільна/предметна підготовка в межах обраної докторської програми здійснюється на факультеті освіти – Докторська програма з дослідження проблем освітньої політики, навчання впродовж життя та порівняльної педагогіки (Doctoral Programme on Educational Policy, Lifelong Learning and Comparative Education Research – KEVEKO), Докторська програма з дослідження проблем навчання, викладання та навчальних середовищ (Doctoral Programme on Learning, Teaching and Learning Environments Research – OPPI). Більшість курсів викладаються англійською мовою [24, с. 3; 41; 42].

Освітня складова докторських програм на факультеті освіти *Університету* складається з модулів, а саме: активна участь у післядипломних семінарах (12 кредитів ECTS); загальні професійні вміння (8 кредитів ECTS); методологічна підготовка та наукове письмо (20 кредитів ECTS); наукові семінари і конференції (10 кредитів ECTS); наукова теорія і профільна/предметна підготовка (10 кредитів ECTS) [42].

Загальна підготовка докторантів у межах післядипломної школи *Університету* охоплює курси з оприлюднення результатів дослідження («Англійська мова: навички наукової презентації», «Англійська мова: академічне письмо для науковців», «Підготовка грантової пропозиції», «Граматика академічного письма» та ін.), прав і обов'язків ученого («Етика дослідника» та ін.), наукових методів, методології й філософії науки («Докторський курс з якісної методології», «Вісім лекцій з філософії науки», «Базовий курс з моделювання регресії»), працевлаштування («Підприємництво для наукових професіоналів», «Курс з кар'єри дослідника і фінансування науки», «Педагогіка вищої школи» та ін.), наукових засобів («MS Word для дослідників», «Презентації з PowerPoint», «Основи Excel», «Поглиблене вивчення Excel», «Інформаційні ресурси та наукові засоби») [41].

В *Університеті Лапландії* проводяться міждисциплінарні тематичні докторські програми та загальна докторська програма, яка функціонує також в межах факультету освіти *Університету*, передбачає спільну підготовку здобувачів *університету* і спеціальну підготовку на рідному факультеті [38]. Зокрема, спільна підготовка докторантів за напрямом «Філософія науки та загальні дослідницькі вміння» (20 кредитів ECTS) складається з п'яти модулів:

1. Наукове мислення та обґрунтування (3–5 кредитів ECTS): філософія науки, епістемологія та онтологія, наукове обґрунтування, риторичні вміння у письмовій та усній презентації.

2. Вступ до філософії науки та основи методології (2–5 кредитів ECTS): герменевтика, прагматизм, критична теорія, соціальний конструктивізм, феноменологія, критичний реалізм та інше.

3. Етика дослідника (2–5 кредитів ECTS): зразкова наукова практика та її порушення, етичні принципи в антропології, риси дослідника.

4. Дослідницькі вміння (2–5 кредитів ECTS): наукова комунікація, проектний менеджмент, наукове письмо, пошук інформації, організація посилань та матеріалів.

5. Методологічні вміння (2–5 кредитів ECTS): збір даних та їх аналіз, статистичні методи, візуальні методи, інші методи [38; 39].

Освітня складова докторських програм *Докторської школи Університету Оулу* спрямована на розвиток комунікації, роботи в команді, підприємництва, проектного менеджменту, вивчення прав інтелектуальної власності, етики, стандартизації тощо. Докторською школою *Університету* організовуються як обов'язкові, так і вибіркові курси.

Серед обов'язкових курсів варто назвати: «Вступ до докторського навчання» (1 кредит), «Наукове дослідження і етика» (2 кредити), «Основи педагогіки вищої школи для докторантів» (2 кредити) та ін. До вибіркових курсів належать: «Використання у дослідженні баз патентів» (0,5 кредиту), «Права інтелектуальної власності та дослідження» (0,5 кредиту), «Інформаційні вміння для докторантів» (1 кредит), «Представлення дослідження засобом масової інформації, громадському загалу, владі» (1 кредит), «Наукова комунікація» (0,5 кредиту) та ін. Докторантам також пропонується відвідувати курси в інших університетах, наприклад, Університеті Ювяскюля [16].

Профільна/предметна частина докторської програми з освітніх наук (Human Sciences Doctoral Programme – EUDA-DP), окрім підготовки плану науково-дослідної роботи (3 кредити) та презентації його на семінарі (1 кредит), передбачає: обов'язкову участь у конференціях, що становить 0,5–2 кредитів (0,5 – постер на національній конференції, 1 – презентація на національній конференції, 1–2 – постер на міжнародній конференції, 1–2 – презентація на міжнародній конференції, 1–2 – організація конференції, 1 – участь у наукових семінарах, 10 год, 1 – участь у лекціях, 10 год), та наукові візити у кількості 0,5–2 кредитів (0,5 кредиту за тиждень стажування в фінському науковому інституті, 1 кредит за тиждень стажування в іноземному) тощо.

Важливим для вітчизняного досвіду підготовки здобувачів ступеня PhD є функціонування у Фінляндії спільних міжуніверситетських докторських програм. Наприклад, міжнародна *Докторська програма з адміністрування, менеджменту й економіки вищої школи* на 2012–2015 рр. (Doctoral Programme in Higher Education Administration, Management and Economics – HEAME) Університету Тампере і Гельсінського університету за грантового фінансування Академії Фінляндії зорієнтована на дослідження організаційної адаптивності закладів вищої освіти в контексті національних інноваційних систем. Освітня складова передбачає накопичення 60 кредитів ECTS й охоплює такі блоки: підготовчий (загальна інформація про докторську підготовку в зазначених університетах); методологічний (планування дослідження, вибір методології, збір та аналіз даних, а також наукова комунікація, етичні принципи й зразкові наукові практики); змістовий (політичні та практичні аспекти організації, адміністрування, менеджменту, лідерства й економіки у вищій освіті); докторські семінари (презентація наукових результатів, сприйняття критики, науковий обмін думками) [9].

Заслуговує на увагу те, що фінські університети, які здійснюють докторську підготовку у галузі освітніх наук, об'єднуються у *Фінську багатодисциплінарну мережу докторської підготовки з освітніх наук* (Finnish Multidisciplinary Doctoral Training Network on Educational Sciences – FinEd). FinEd (попередня назва KASVA) була створена в 1995 р. і реорганізована у 2013 році. Зокрема, до 2013 р. фінансування мережі здійснювали Міністерство освіти і культури Фінляндії та Академія Фінляндії. Нині університет самостійно відповідає за фінансування своїх докторських програм. Незважаючи на те, що кожен докторант, насамперед, є членом докторської програми університету, де навчається, мережа виконує важливу функцію об'єднання сотень докторантів та їх наукових керівників [13].

Таким чином, для освітньої складової освітньо-наукових програм докторської підготовки у галузі освітніх наук в університетах Фінляндії характерні такі чинники: децентралізація; реалізація нормативно-правового забезпечення переважно на основі актів університетського рівня та рівня структурного підрозділу університету; наявність різних організаційних форм підготовки; спрямованість освітньої складової на підтрим-

ку роботи над докторською дисертацією; чітке визначення змісту освітньої складової докторських програм; викладання курсів предметними факультетами спільно з іншими факультетами, докторськими школами, мовними центрами; наявність, з одного боку, спільних курсів для всіх або більшості університетів, а з іншого – курсів, яким немає аналогів в інших університетах; запровадження практики спільного навчання всіх докторантів університету; наявність різноманітних форм роботи здобувача; викладання здебільшого англійською мовою; оцінювання навчальних досягнень докторантів у площині «зараховано/не зараховано»; практика міжуніверситетських докторських програм, які фінансуються Академією Фінляндії; функціонування фінської багатодисциплінарної мережі докторської підготовки з освітніх наук (FinEd) як консорціуму університетів та їх підрозділів у підготовці докторів філософії.

Список використаних джерел

1. *Базелюк Н. В.* Науково-дослідницька робота майбутніх учителів у системі магістерських програм університетів Фінляндії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Наталія Валеріївна Базелюк. – К., 2013. – 23 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. *Лобанова Л. С.* Интернационализация подготовки научных кадров в развитых европейских странах: проблемы и уроки / Л. С. Лобанова // Наука та освіта, 2012. – С. 58–70.
4. *Луговий В. І.* Постдокторська підготовка як освітній засіб здобуття найвищих учених (академічних) кваліфікацій / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова // Проблеми освіти : наук. зб. / Ін-т інновац. технол. і змісту освіти МОН України. – К., 2014. – Вип. 78. – Ч. I. – С. 3–14.
5. *Поживілова О. В.* Розвиток систем підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в європейському регіоні та Україні (1990–2005 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Олена Володимирівна Поживілова. – К., 2006. – 18 с.
6. *Регейло І.* Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні у ХХ – початку ХХІ століття : монографія / І. Регейло. – К. : Освіта України, 2014. – 704 с.
7. *Таланова Ж. В.* Докторська підготовка у світі та Україні : монографія / Ж. В. Таланова. – К. : Міленіум, 2010. – 476 с.
8. *Ahola S.* Doctoral Education in Finland: between traditionalism and modernity / Sakari Ahola // The Doctorate Worldwide / Edited by Stuart Powell & Howard Green. – Maidenhead : The Society for Research into Higher Education & Open University Press, 2007. – P. 29–39.
9. Doctoral Programme in Higher Education Administration, Management and Economics studies [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.uta.fi/jkk/heg/en/studies/doctoral-programme-and-training/HEAME.html>.
10. Doctoral studies at Åbo Akademi University [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.abo.fi/forskning/forskarstudier>.
11. EURYDICE. Finland. Third Cycle (PhD) Programmes [Electronic resource]. – Access mode: [https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Finland:Third_Cycle_\(PhD\)_Programmes](https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Finland:Third_Cycle_(PhD)_Programmes).
12. Finland. Ministry of Education and Culture [Electronic resource]. – Access mode: <http://minedu.fi/OPM/?lang=en>.
13. Finnish Multidisciplinary Doctoral Training Network on Educational Sciences (FinEd) [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.utu.fi/en/units/edu/units/fined/Pages/home.aspx>.

14. Good Practices of Arranging Doctoral Training at the University of Tampere [Electronic resource]. – Access mode: <https://intra.uta.fi/portal/documents/168626/cde29fa3-e375-4d15-b3b8-16bd5d0b09bd>.
15. Government Decree on University Degrees 794/2004 [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040794.pdf>
16. Graduate School. University of Oulu [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.oulu.fi/unioigs/>.
17. Handbook of the University of Turku Graduate School [Electronic resource]. – Access mode: http://www.utu.fi/en/research/utugs/Documents/UTUGShandbook_22122011.pdf
18. Higher education research in Finland. Emerging structures and contemporary issues / Edited by Sakari Ahola and David M. Hoffman. – University of Jyväskylä, Finnish Institute for Educational Research. – Jyväskylä : Jyväskylä University Press, 2012. – 442 p.
19. International Evaluation of Research and Doctoral Training at the University of Helsinki 2005–2010. Seppo Saari & Antti Moilanen (Eds.). University of Helsinki Administrative Publications 81 Evaluations. 2012 [Electronic resource]. – Access mode: http://www.helsinki.fi/julkaisut/aineisto/hallinnon_julkaisuja_81_2012.pdf.
20. Joint doctoral studies at the University of Tampere [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.uta.fi/english/doctoralschool/jointstudies/index.html>.
21. *Kivinen O.* PhD Training in Finland: problems and prospects / O. Kivinen, S. Ahola, A. Kokko // Towards the European Model of Postgraduate Training. Research Unit for the Sociology of Education. Report 50 / O. Kivinen, S. Ahola, P. Kaipainen (Eds.). – Turku : University of Turku, 1999. – P. 51–81.
22. *Lavonen J.* PhD Education in Educational Sciences in Finland: Systematic Development of the Programs / Jari Lavonen [Electronic resource] // Graduate and Postgraduate Programs in Education in Arab Universities: Quality and Added Value. – Nov 1 & 2, 2013. – Lebanese American University (LAU). – 5 p. – Access mode: <http://www.shamaa.org/Media/Presentations/JariLavonen.pdf>.
23. PhD Training and the Knowledge-Based Society. An Evaluation of Doctoral Education in Finland / David D. Dill, Sanjit K. Mitra, Hans Siggaard Jensen, Erno Lehtinen, Tomi Mäkelä, Anna Parpala, Hannele Pohjola, Mary A. Ritter & Seppo Saari. – Tampere : Finnish Higher Education Evaluation Council, 2006. – 97 p.
24. Principles of Doctoral Training at the University of Turku. 26 June 2012 (terminology updated 3/2013) [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.utu.fi/en/research/utugs/Documents/PrinciplesDoctoralTraining26062012.pdf>.
25. Researchers' Report 2014. Country Profile: Finland [Electronic resource]. – Access mode: http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/research_policies/country_files/Finland_Country_Profile_RR2014_FINAL.pdf.
26. Standing orders concerning third-cycle research degrees at the Faculty of Behavioural Sciences of the University of Helsinki [Electronic resource]. – Access mode: http://www.helsinki.fi/behav/english/pgstudies/2014_336_standing_regulations.pdf.
27. Structure and scope of doctoral dissertations at the University of Helsinki Rector's Decision. 79/2012. 17 April 2012 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/opiskelu/jatko-opiskelu/Rector's Decision 79-2012.pdf>.
28. The Times Higher Education World University Rankings 2015-2016 [Electronic resource]. – URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2016/world-ranking#!/page/0/length/25>.
29. Universities Act 558/2009 [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2009/en20090558.pdf>.

30. University Education. Statistics Finland [Electronic resource]. – Access mode: http://www.stat.fi/til/yop/index_en.html.
31. University of Eastern Finland. Doctoral Curricula 2015-2016 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.uef.fi/documents/10184/97102/UEF+Doctoral+Curricula+2015-2016/689c3208-5fe3-46d2-88ab-c45e69308a81>.
32. University of Eastern Finland. WebOodi [Electronic resource]. – Access mode: <https://weboodi.uef.fi/weboodi/>.
33. University of Helsinki – WebOodi [Electronic resource]. – Access mode: <https://weboodi.helsinki.fi/hy/>.
34. University of Helsinki. Faculty of Behavioural Sciences. Doctoral Studies [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.helsinki.fi/behav/english/pgstudies/index.htm>.
35. University of Jyväskylä Graduate School for Doctoral Studies [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.jyu.fi/opiskelu/tohtorikoulutus/en>.
36. University of Jyväskylä. Doctoral School in Education [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.jyu.fi/edu/en/studying/doctoral-school>.
37. University of Jyväskylä. Faculty of Education. Doctoral training curriculum (approved by the Faculty Council 16 Dec 2014) [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.jyu.fi/edu/en/studying/doctoral-school/doctoral-training-curriculum>.
38. University of Lapland. Graduate School [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ulapland.fi/InEnglish/Research/Graduate-School>.
39. University of Lapland. WebOodi [Electronic resource]. – Access mode: <https://weboodi.ulapland.fi/lay/>.
40. University of Tampere. Joint Doctoral Studies [Electronic resource]. – Access mode: <https://www10.uta.fi/opas/teaching/teaching.htm?kieli=en&ots=TAYJ&Ivv=2014&ops=151>.
41. University of Turku Graduate School – UTUGS [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.utu.fi/en/research/utugs/Pages/home.aspx>.
42. University of Turku Graduate School. Faculty of Education. Doctoral Programmes [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.utu.fi/en/units/edu/research/phd-studies/doctoral-programmes/Pages/home.aspx>.

References

1. *Bazeljuk N. V.* Naukovo-doslidnycja robota majbutnikh uchyteliv u systemi maghistersjkykh proghram univertsytetiv Finljandiji : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. ped. nauk: spec. 13.00.04 «Teorija ta metodyka profesijnoji osvity» / Natalija Valerijivna Bazeljuk. – K., 2013. – 23 s.
2. *Zakon Ukrainy «Pro vyshhu osvitu»* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. *Lobanova L. S.* Internacjonalizacija podgotovki nauchnyh kadrov v razvityh evropejskih stranah: problemy i uroki / L. S. Lobanova // Nauka ta osvita, 2012. – S. 58–70..
4. *Lughovyj V. I.* Postdoktorsjka pidghotovka jak osvitnij zasib zdobuttja najvyshhykh uchenykh (akademichnykh) kvalifikacij / V. I. Lughovyj, O. M. Sljusarenko, Zh. V. Talanova // Problemy osvity : nauk. zb. / In-t innovac. tekhnol. i zmistu osvity MON Ukrainy. – K., 2014. – Vyp. 78. – Ch. I. – S. 3–14.
5. *Pozhyvilova O. V.* Rozvytok system pidghotovky naukovykh i naukovo-pedagoghichnykh kadriv vyshhoji kvalifikaciji v jevropejskomu rehioni ta Ukraini (1990–2005 rr.) : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. ped. nauk: spec. 13.00.01 «Zaghaljna pedagoghika ta istorija pedagoghiky» / Olena Volodymyrivna Pozhyvilova. – K., 2006. – 18 s.
6. *Regehjlo I.* Pidghotovka naukovykh i naukovo-pedagoghichnykh kadriv vyshhoji kvalifikaciji v

- Ukrajini u KhKh – pochatku KhKhI stoltitja : monografija / I. Reghejlo. – K. : Osvita Ukrainy, 2014. – 704 s.
7. *Talanova Zh. V.* Doktorsjka pidghotovka u sviti ta Ukraini : monografija / Zh. V. Talanova. – K. : Milenium, 2010. – 476 s.
 8. *Ahola S.* Doctoral Education in Finland: between traditionalism and modernity / Sakari Ahola // *The Doctorate Worldwide* / Edited by Stuart Powell & Howard Green. – Maidenhead: The Society for Research into Higher Education & Open University Press, 2007. – P. 29-39.
 9. *Ahola S.* Doctoral Education in Finland: between traditionalism and modernity / Sakari Ahola // *The Doctorate Worldwide* / Edited by Stuart Powell & Howard Green. – Maidenhead : The Society for Research into Higher Education & Open University Press, 2007. – P. 29–39.
 10. Doctoral Programme in Higher Education Administration, Management and Economics studies [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.uta.fi/jkk/heg/en/studies/doctoral-programme-and-training/HEAME.html>.
 11. Doctoral studies at Åbo Akademi University [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.abo.fi/forskning/forskarstudier>.
 12. EURYDICE. Finland. Third Cycle (PhD) Programmes [Electronic resource]. – Access mode: [https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Finland:Third_Cycle_\(PhD\)_Programmes](https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Finland:Third_Cycle_(PhD)_Programmes).
 13. Finland. Ministry of Education and Culture [Electronic resource]. – Access mode: <http://minedu.fi/OPM/?lang=en>.
 14. Finnish Multidisciplinary Doctoral Training Network on Educational Sciences (FinEd) [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.utu.fi/en/units/edu/units/fined/Pages/home.aspx>.
 15. Good Practices of Arranging Doctoral Training at the University of Tampere [Electronic resource]. – Access mode: <https://intra.uta.fi/portal/documents/168626/cde29fa3-e375-4d15-b3b8-16bd5d0b09bd>.
 16. Government Decree on University Degrees 794/2004 [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040794.pdf>
 17. Graduate School. University of Oulu [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.oulu.fi/uniogs/>.
 18. Handbook of the University of Turku Graduate School [Electronic resource]. – Access mode: http://www.utu.fi/en/research/utugs/Documents/UTUGShandbook_22122011.pdf.
 19. Higher education research in Finland. Emerging structures and contemporary issues / Edited by Sakari Ahola and David M. Hoffman. – University of Jyväskylä, Finnish Institute for Educational Research. – Jyväskylä : Jyväskylä University Press, 2012. – 442 p.
 20. International Evaluation of Research and Doctoral Training at the University of Helsinki 2005–2010. Seppo Saari & Antti Moilanen (Eds.). University of Helsinki Administrative Publications 81 Evaluations. 2012 [Electronic resource]. – Access mode: http://www.helsinki.fi/julkaisut/aineisto/hallinnon_julkaisu_81_2012.pdf.
 21. Joint doctoral studies at the University of Tampere [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.uta.fi/english/doctoralschool/jointstudies/index.html>.
 22. Kivinen O. PhD Training in Finland: problems and prospects / O. Kivinen, S. Ahola, A. Kokko // *Towards the European Model of Postgraduate Training*. Research Unit for the Sociology of Education. Report 50 / O. Kivinen, S. Ahola, P. Kaipainen (Eds.). – Turku : University of Turku, 1999. – P. 51–81.
 23. Lavonen J. PhD Education in Educational Sciences in Finland: Systematic Development of the Programs / Jari Lavonen [Electronic resource] // *Graduate and Postgraduate Programs in Education in Arab Universities: Quality and Added Value*. – Nov 1 & 2, 2013. – Lebanese

- American University (LAU). – 5 p. – Access mode: <http://www.shamaa.org/Media/Presentations/JariLavonen.pdf>.
24. PhD Training and the Knowledge-Based Society. An Evaluation of Doctoral Education in Finland / David D. Dill, Sanjit K. Mitra, Hans Siggaard Jensen, Erno Lehtinen, Tomi Mäkelä, Anna Parpala, Hannele Pohjola, Mary A. Ritter & Seppo Saari. – Tampere : Finnish Higher Education Evaluation Council, 2006. – 97 p.
 25. Principles of Doctoral Training at the University of Turku. 26 June 2012 (terminology updated 3/2013) [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.utu.fi/en/research/utugs/Documents/PrinciplesDoctoralTraining26062012.pdf>.
 26. Researchers' Report 2014. Country Profile: Finland [Electronic resource]. – Access mode: http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/research_policies/country_files/Finland_Country_Profile_RR2014_FINAL.pdf.
 27. Standing orders concerning third-cycle research degrees at the Faculty of Behavioural Sciences of the University of Helsinki [Electronic resource]. – Access mode: http://www.helsinki.fi/behav/english/pgstudies/2014_336_standing_regulations.pdf.
 28. Structure and scope of doctoral dissertations at the University of Helsinki Rector's Decision. 79/2012. 17 April 2012 [Electronic resource]. – Access mode: http://www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/opiskelu/jatko-opiskelu/Rector's_Decision_79-2012.pdf.
 29. The Times Higher Education World University Rankings 2015-2016 [Electronic resource]. – URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2016/world-ranking#!/page/0/length/25>.
 30. Universities Act 558/2009 [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2009/en20090558.pdf>.
 31. University Education. Statistics Finland [Electronic resource]. – Access mode: http://www.stat.fi/til/yop/index_en.html.
 32. University of Eastern Finland. Doctoral Curricula 2015-2016 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.uef.fi/documents/10184/97102/UEF+Doctoral+Curricula+2015-2016/689c3208-5fe3-46d2-88ab-c45e69308a81>.
 33. University of Eastern Finland. WebOodi [Electronic resource]. – Access mode: <https://weboodi.uef.fi/weboodi/>.
 34. University of Helsinki – WebOodi [Electronic resource]. – Access mode: <https://weboodi.helsinki.fi/hy/>.
 35. University of Helsinki. Faculty of Behavioural Sciences. Doctoral Studies [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.helsinki.fi/behav/english/pgstudies/index.htm>.
 36. University of Jyväskylä Graduate School for Doctoral Studies [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.jyu.fi/opiskelu/tohtorikoulutus/en>.
 37. University of Jyväskylä. Doctoral School in Education [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.jyu.fi/edu/en/studying/doctoral-school>.
 38. University of Jyväskylä. Faculty of Education. Doctoral training curriculum (approved by the Faculty Council 16 Dec 2014) [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.jyu.fi/edu/en/studying/doctoral-school/doctoral-training-curriculum>.
 39. University of Lapland. Graduate School [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ulapland.fi/InEnglish/Research/Graduate-School>.
 40. University of Lapland. WebOodi [Electronic resource]. – Access mode: <https://weboodi.ulapland.fi/lay/>.
 41. University of Tampere. Joint Doctoral Studies [Electronic resource]. – Access mode: <https://www10.uta.fi/opas/teaching/teaching.htm?kieli=en&ots=TAYJ&lvv=2014&ops=151>.
 42. University of Turku Graduate School – UTUGS [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.utu.fi/en/research/utugs/Pages/home.aspx>.

3. University of Turku Graduate School. Faculty of Education. Doctoral Programmes [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.utu.fi/en/units/edu/research/phd-studies/doctoral-programmes/Pages/home.aspx>.

Регейло И.Ю., Базелиук Н.В.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-НАУЧНЫХ ПРОГРАММ ДОКТОРСКОЙ ПОДГОТОВКИ В УНИВЕРСИТЕТАХ ФИНЛЯНДИИ

В статье рассматривается докторская подготовка в области образовательных наук в университетах Финляндии. Определены основные факторы образовательной составляющей образовательно-научных программ докторской подготовки: децентрализация; нормативно-правовое обеспечение; наличие различных организационных форм докторских программ и индивидуальной работы соискателя; четкое определение содержания образовательной составляющей докторских программ; оценивания учебных достижений докторантов; функционирования межвузовских докторских программ.

Ключевые слова: докторская подготовка; образовательная составляющая; образовательно-научные программы; соискатель степени PhD.

Reheilo I., Bazeliuk N.

COURSEWORK REQUIREMENT IN THE FINNISH UNIVERSITIES DOCTORAL PROGRAMMES

The article examines doctoral programmes in educational sciences (PhD in Education) in the Finnish universities. The main factors of doctoral programmes coursework requirement are determined. Among them: decentralization; realizing the legislative framework mostly based on university level and level of university school/faculty acts; existence of different organizational forms of studying; focusing coursework to support the doctoral thesis preparation; exact determining the content of doctoral programmes coursework; teaching courses by discipline faculties, jointly with other faculties, graduate schools, language centers etc.; doctoral programmes comprise studies in research methodology, philosophy, main discipline studies and academic writing courses; availability, on the one hand, common courses for all or most universities (Research Ethics, Philosophy of Science, Academic Writing, Quantitative, Qualitative and Mixed Research Methods etc.) and, on the other, courses which have no analogues in other universities (Introductions to Immaterial Property Rights, Changing global and European education policies etc.); implementing the practice of joint doctoral studying; availability of different forms of doctorates' training; the majority of courses are offered in English; the studies are mainly graded using the pass/fail scale; doctoral programmes offered jointly by two universities with granted funding from the Academy of Finland; the Finnish Multidisciplinary Doctoral Training Network on Educational Sciences (FinEd) as consortium of universities providing doctoral education in educational sciences.

Keywords: doctoral education; coursework; doctoral programmes; PhD student.